

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

**Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра судочинства**

**Ковалишин Олександр Романович
Логвінова Марія Володимирівна**

АПЕЛЯЦІЙНЕ ТА КАСАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Методичні вказівки

**для підготовки до семінарських (практичних) занять здобувачів
вищої освіти ОР «Бакалавр» денної та заочної форми навчання
спеціальності 081 Право, ОПІ Право**

Івано-Франківськ, 2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 4 від «05» грудня 2024 р.).

Рецензенти:

Яремак З.В.

завідувачка кафедри трудового, екологічного та аграрного права, кандидатка юридичних наук, доцентка

Остап'як М.М.

викладач кафедри теорії та історії держави і права, доктор філософії

Ковалишин О.Р., Логвінова М.В. Методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять здобувачів вищої освіти ОР «Бакалавр» денної та заочної форми навчання спеціальності 081 Право, ОПП Право. – Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2024. 43 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки до семінарських (практичних) занять з навчальної дисципліни «Апеляційне та касаційне провадження», підготовки до здачі заліку. В посібнику викладені: завдання до семінарських (практичних) занять, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять; перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольних питань для перевірки знань, практичних завдань. До кожної теми поданий перелік фахової літератури, до якого включена монографічні, навчальні, періодичні наукові джерела по темі, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють процесуальні відносини станом на 01.09.2024 р.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Програма дисципліни за вибором студента.....	8
Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять для студентів денної форми навчання	12
Тема № 1. Конституційний принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судового рішення в умовах реформування судової системи України	12
Тема № 2. Правова природа апеляційного провадження в цивільному процесі та право на апеляційне оскарження	1515
Тема № 3. Порядок відкриття апеляційного провадження та розгляду справ у суді апеляційної інстанції.....	1818
Тема № 4. Правова природа касаційного провадження в цивільному процесі та право на касаційне оскарження	2121
Тема № 5. Порядок розгляду справ у суді касаційної інстанції	23
Тема № 6. Повноваження суду касаційної та апеляційної інстанцій.....	25
Тема № 7. Особливості апеляційного та касаційного оскарження в господарському процесі	2928
Тема № 8. Особливості апеляційного та касаційного оскарження в адміністративному процесі.....	31
Тема № 9. Інститут апеляційного та касаційного провадження за кордоном.....	34

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять для студентів заочної форми навчання	
Тема № 1. Правова природа апеляційного провадження в цивільному процесі та право на апеляційне оскарження.....	36
Тема № 2. Повноваження суду касаційної та апеляційної інстанцій.....	40

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни за вибором студента «Апеляційне та касаційне провадження» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів освіти ОР «Бакалавр» спеціальності 081 «Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процесуальне законодавство, яке регулює апеляційне та касаційне провадження.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Апеляційне та касаційне провадження» має тісний зв'язок з такими дисциплінами ОПП «Право» як «Судові та правоохоронні органи України», «Цивільне процесуальне право», «Адміністративне процесуальне право України», «Господарське процесуальне право України», «Міжнародні та європейські стандарти прав людини», «Юридична клінічна освіта».

Метою викладання навчальної дисципліни «Апеляційне та касаційне провадження» є виокремлення проблемних питань, які виникають в порядку апеляційного та касаційного проваджень, та опанування методикою їх вирішення.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Апеляційне та касаційне провадження» є ознайомлення студентів зі змістом, суттю проблем апеляційного та касаційного оскарження судових рішень у цивільному процесі в цілому та господарському, адміністративному судочинстві зокрема. В лекціях викладаються основні теоретичні поняття курсу, акцентується увага на важливих доктринальних розробках, практичних можливостях реалізації законодавчих положень тощо. Вони покликані дати загальне уявлення, знання основних проблем апеляційного та касаційного провадження, полегшити вивчення суміжних дисциплін, забезпечити правильний аналіз відповідних норм, їх тлумачення і застосування.

При підготовці до семінарських занять з усіх тем силабусу для опрацювання студентами рекомендується наступний загальний перелік нормативних джерел, матеріалів правозастосовної практики та академічних видань:

1) Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

2) Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя»: Указ Президента України від 30.06.2023 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3592023-47185>

3) Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.

Програма дисципліни за вибором студента

Тема № 1. Конституційний принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судового рішення в умовах реформування судової системи України

Зміст конституційного принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судового рішення.

Інститут апеляційного та касаційного оскарження судових рішень в Стародавньому Римі та в країнах Західної Європи. Апеляційне та касаційне оскарження судових рішень в цивільному процесі на українських землях до утворення незалежної держави.

Соціально - правові передумови запровадження інституту апеляції та касації у сучасному цивільному процесі України.

Тема №2. Правова природа апеляційного провадження в цивільному процесі та право на апеляційне оскарження

Поняття та завдання апеляційного провадження. Принципи та види апеляції.

Суди апеляційної інстанції. Суб'єкти апеляційного провадження.

Об'єкти апеляційного провадження. Ухвали, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду.

Передумови апеляційного оскарження. Строк на апеляційне оскарження. Форма і зміст апеляційної скарги. Порядок подачі апеляційної скарги. Доповнення, зміна апеляційної скарги або відкликання її чи відмова від неї.

Тема № 3. Порядок відкриття апеляційного провадження та розгляду справ у суді апеляційної інстанції

Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги. Відмова у відкритті апеляційного провадження. Закриття апеляційного провадження.

Відзив на апеляційну скаргу. Приєднання до апеляційної скарги. Доповнення, зміна або відкликання апеляційної скарги або відмова від неї.

Підготовка розгляду справ судом апеляційної інстанції.

Процесуальний порядок розгляду справ судом апеляційної інстанції. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції.

Порядок розгляду апеляційної скарги, що надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення розгляду справи. Строк розгляду апеляційної скарги.

Відмова позивача від позову та мирова угода сторін в апеляційному провадженні.

Тема № 4. Правова природа касаційного провадження в цивільному процесі та право на касаційне оскарження

Поняття та завдання касаційного провадження. Ознаки касаційного провадження. Види касації.

Поняття та значення права касаційного оскарження судових рішень. Об'єкти, суб'єкти права касаційного оскарження. Правовий статус учасників справи в касаційному провадженні.

Строки на касаційне оскарження. Форма та зміст касаційної скарги. Порядок подання касаційної скарги. Доповнення, зміна касаційної скарги або відкликання її та відмова від неї.

Тема № 5. Порядок розгляду справ у суді касаційної інстанції

Підготовка справи до касаційного розгляду. Попередній розгляд справи. Процесуальний порядок розгляду справ судом касаційної інстанції. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції. Строк розгляду касаційної скарги.

Підстави для передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду.

Порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи.

Відмова позивача від позову та укладення сторонами мирової угоди.

Тема № 6. Повноваження суду касаційної та апеляційної інстанцій

Повноваження апеляційного суду.

Підстави для залишення апеляційної скарги та залишення рішення без задоволення, а судового рішення без змін. Підстави для скасування рішення повністю або частково та ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення. Підстави для скасування судового рішення повністю або частково з закриттям провадження у справі та залишенням позову без розгляду у відповідній частині. Підстави для скасування судового рішення і направлення справи для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю.

Підстави для скасування ухвали суду, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Порядок прийняття постанов судом апеляційної інстанції. Постанова суду апеляційної інстанції: зміст, форма, законна сила.

Повноваження суду касаційної інстанції.

Підстави для залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень – без змін. Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду. Підстави для скасування судових рішень повністю або частково і ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення. Підстави

для скасування постанови суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишення в силі судового рішення суду першої інстанції у відповідній частині. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині.

Порядок прийняття постанов судом касаційної інстанції. Постанова суду касаційної інстанції: зміст, форма, законна сила.

Тема № 7. Особливості апеляційного та касаційного оскарження в господарському процесі

Поняття та значення права апеляційного оскарження судових рішень в господарському процесі. Об'єкти, суб'єкти права апеляційного оскарження. Строк на апеляційне оскарження. Форма та зміст апеляційної скарги.

Відкриття апеляційного провадження. Підготовка розгляду справи судом апеляційної інстанції. Процесуальні особливості апеляційного розгляду. Повноваження суду апеляційної інстанції. Постанова суду апеляційної інстанції.

Особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження за клопотаннями Антимонопольного комітету України, територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Поняття та значення права касаційного оскарження судових рішень в господарському процесі. Об'єкти, суб'єкти права касаційного оскарження. Строк на касаційне оскарження. Форма та зміст касаційної скарги.

Відкриття касаційного провадження. Підготовка розгляду справи судом касаційної інстанції. Процесуальні особливості касаційного розгляду. Підстави для передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Повноваження суду касаційної інстанції. Постанова суду касаційної інстанції.

Тема № 8. Особливості апеляційного та касаційного оскарження в адміністративному процесі

Поняття та значення права апеляційного оскарження судових рішень в адміністративному процесі. Об'єкти, суб'єкти права апеляційного оскарження. Строк на апеляційне оскарження. Форма та зміст апеляційної скарги.

Відкриття апеляційного провадження. Підготовка розгляду справи судом апеляційної інстанції. Процесуальні особливості апеляційного розгляду. Повноваження суду апеляційної інстанції. Постанова суду апеляційної інстанції.

Особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження за клопотаннями Антимонопольного комітету України, територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Поняття та значення права касаційного оскарження судових рішень в адміністративному процесі. Об'єкти, суб'єкти права касаційного оскарження. Строк на касаційне оскарження. Форма та зміст касаційної скарги.

Відкриття касаційного провадження. Підготовка розгляду справи судом касаційної інстанції. Процесуальні особливості касаційного розгляду. Підстави для передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Повноваження суду касаційної інстанції. Постанова суду касаційної інстанції.

Тема № 9. Інститут апеляційного та касаційного провадження за кордоном

Інститут апеляційного та касаційного оскарження в США та Англії. Інститут апеляційного та касаційного оскарження в ФРН та Франції. Інститут апеляційного та касаційного оскарження в Польщі, Угорщині, Чехії. Інститут апеляційного та касаційного оскарження в Казахстані, Узбекистані, Молдові.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять для студентів денної форми навчання

Тема 1. Конституційний принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судового рішення в умовах реформування судової системи України

Семінар – 2 год.

У науці цивільного процесуального права історія зародження апеляційного оскарження є малодослідженою. При аналізі наукових праць та історичних джерел виникають певні проблемні моменти. Наприклад, немає єдності думки серед науковців щодо визначення історичного періоду появи інституту апеляційного оскарження.

Сьогодні в Україні триває активний процес здійснення судово-правової реформи, який, в цілому, відтворює процес інституалізації судової влади та правосуддя в державі. Головною метою зазначеного процесу є утворення дійсно незалежної судової влади, яка стане гарантом захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб. Оновлення в 2017 році процесуального законодавства стало передумовою вдосконалення судового захисту, приведення правосуддя в Україні до міжнародних стандартів та визначення подальшого напрямку судової реформи. В той же час, питання прогалин у праві (зокрема, щодо апеляційного та касаційного оскарження) не може бути зняте з порядку денного, адже передбачити законодавцем всі відносини, які потребують законодавчого регулювання, об'єктивно не можливо.

Питання для обговорення

1. Зміст конституційного принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судового рішення.
2. Інститут апеляційного та касаційного оскарження судових рішень в Стародавньому Римі і в країнах Західної Європи.
3. Апеляційне та касаційне оскарження судових рішень : історико-правовий аспект становлення інституту на українських землях до утворення незалежної держави.
4. Розвиток вітчизняної доктрини та законодавства інститутів апеляційного та касаційного проваджень.
5. Релевантні джерела права апеляційного та касаційного проваджень (міжнародно-правові документи; нормативно-правові акти; рішення Конституційного Суду України; постанови Пленуму Верховного Суду, правові висновки Верховного Суду та інші).
6. Інстанційна юрисдикція у реалізації права на апеляційне та касаційне оскарження.

Термінологічне завдання: апеляційне оскарження, апеляційні суди, Верховний Суд, касаційне оскарження, легісакційний процес, перегляд судових рішень, суд, судова система, формулярний процес.

Методологічне завдання:

1) Проведіть пошук та скоригуйте за певним/ми критерієм/ми правові висновки Верховного Суду, присвячені інституту апеляційного провадження.

2) Проведіть пошук та скоригуйте за певним/ми критерієм/ми правові висновки Верховного Суду, присвячені інституту касаційного провадження.

Практичне завдання

Районний суд задовольнив позов К. до М. про розірвання шлюбу. У рішенні суду зазначено, що причиною розпаду сім'ї є постійне зловживання відповідачем алкогольними напоями, бійки та скандали, його неповажне ставлення до дружини.

В апеляційній скарзі М., не заперечуючи проти рішення суду щодо розірвання шлюбу, зазначив, що не погоджується з мотивами, якими керувався суд при ухваленні рішення, викладеними в мотивувальній частині, оскільки доказів того, що він зловживає алкогольними напоями та негативно поводить в сім'ї, у справі немає.

Суддя апеляційного суду відмовив у прийнятті апеляційної скарги, зазначивши, що К. фактично проти рішення суду не заперечує і по суті з ним згодний.

Чи правильно вчинив суддя? Якщо апеляційну скаргу слід розглянути, то в разі підтвердження доводів апеляційної скарги яке рішення повинен прийняти апеляційний суд: змінити рішення (як саме?) чи скасувати рішення з ухваленням нового рішення або з направленням справи на новий судовий розгляд?

Спеціалізована література:

1. Рішення Конституційного Суду України від 08.07.2010 року № 18-рп/2010 у справі за конституційним зверненням громадянина Слободянюка Івана Івановича щодо офіційного тлумачення положення пункту 12 частини 1 статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини 3 статті 129 Конституції України. *Офіційний вісник України*. 2010. № 54. С. 155.

2. Гудима М.М. Принцип забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення як конституційна засада українського судочинства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. Випуск 84: частина 1. С. 253-259. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/39.pdf>

3. Ємельянова І. Апеляційний і касаційний перегляд судових рішень в цивільному судочинстві: теоретичні та практичні аспекти. *Право України*. 2004. № 2. С. 16–21.
4. Заяць О.С. Забезпечення права на апеляційний та касаційний перегляд судових рішень у цивільних справах у контексті права на справедливий суд. *Приватне та публічне право*. 2019. № 2. С. 41-44.
5. Іліопол І.М. Історико-правовий аспект виникнення та розвитку інституту апеляції в цивільному процесі інституту. *Юридичний вісник*. 2016. №4. С. 124 - 128.
6. Іліопол І.М. Забезпечення конституційного права на апеляційне оскарження судових рішень у цивільному процесі України. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 144-148.
7. Кравчук В.М. Стратегія і тактика цивільного процесу. Практичний посібник. К.: Атака, 2002. 352 с.
8. Карнаух Т.М. Реформування інституту перегляду судових рішень у цивільних справах. *Наукові записки НаУКМА*. 2011. Том 116. С. 77-81. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1ff67839-c262-44a4-89b3-d4dcc016a731/content>
9. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: Монографія. К.: Атіка, 2004. 288 с.
10. Кубишкіна А.О. Історико-правовий аспект виникнення та розвитку апеляційного оскарження судових рішень в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету*. 2015. № 5. С. 30–33. URL: http://lsej.org.ua/5_2015/7.pdf
11. Менюк Д.О. Історія становлення та розвитку інституту перегляду судових рішень у цивільному процесі України. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 233-238.
12. Миколенко О.М., Добровольська Н.В. Право особи на перегляд справи та оскарження судового рішення: поняття та особливості правового регулювання. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2020. № 4 (70). С.182-187. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/32.pdf
13. Олійник Ю.В. Порядок розгляду справ у Львівському апеляційному суді (1919–1939 рр.). *Часопис Київського університету права*. 2020/2. С.77-83.
14. Руденко М.В. Питання апеляційного та касаційного провадження за новим процесуальним законодавством України. *Законодавство України: Науково-практичний коментар*. № 2. 2010. С. 120-121.
15. Чернушенко Є. А. Апеляційне оскарження в цивільному процесі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2004. 22 с.

Тема № 2. Правова природа апеляційного провадження в цивільному процесі та право на апеляційне оскарження

Семінар – 2 год.

Ефективність апеляційного перегляду рішень і ухвал суду першої інстанції визначається рухом цивільної справи в суді апеляційної інстанції та роллю апеляційного суду в дотриманні принципів верховенства права та законності при здійсненні правосуддя. Будь-які процесуальні дії суду апеляційної інстанції відбуваються в межах цивільної процесуальної форми, яка трактується в правовій літературі як певний порядок здійснення правосуддя в цивільних справах.

Сутність прояву цивільної процесуальної форми в апеляційному провадженні полягає в детальній та жорсткій регламентації процесуальної діяльності суду й інших учасників процесу. По-перше, з точки зору конкретного змісту цієї діяльності (іншими словами, що можуть та чого не можуть робити в процесі його учасники); по-друге, з точки зору логічної послідовності процесуальних дій; по-третє, з точки зору місця та часу їх здійснення.

Питання для обговорення

1. Поняття та завдання апеляційного провадження.
2. Принципи та види апеляції.
3. Право на апеляційне оскарження. Суб'єкти апеляційного провадження.
4. Об'єкти апеляційного оскарження. Ухвали, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду.
5. Строк апеляційного оскарження.
6. Форма і зміст апеляційної скарги. Порядок подання апеляційної скарги.

Контрольні питання:

1. Що розуміється під поняттям «апеляційне провадження»?
2. Які основні риси апеляційного провадження?
3. Які завдання апеляційного провадження?
4. Чи може бути прокурор, який не звертався до суду першої інстанції у порядку ст. 56 ЦПК і не брав участі у розгляді справи, оскаржити судові рішення в апеляційному порядку?
5. Що є об'єктом апеляційного оскарження?
6. Які ухвали можуть бути об'єктом апеляційного оскарження?
7. Яка форма і зміст апеляційної скарги, порядок її подання?

Практичні завдання

1. До суду першої інстанції надійшов позов до районної державної адміністрації, ГУ Держгеокадастру та селищної ради про визнання права на

земельну частку (пай). Суд першої інстанції заочним рішенням задовольнив позов і визнав за позивачем право на отримання земельної частки (паю).

Керівник окружної прокуратури в інтересах держави в особі селищної ради подав апеляційну скаргу на заочне рішення міськрайонного суду.

Апеляційний суд повернув скаргу прокурору, посилаючись на те, що прокурор в інтересах держави в особі відповідача – селищної ради не звертався із заявою про перегляд заочного рішення суду.

Чи допускається апеляційне оскарження заочного рішення прокурором в інтересах держави в особі відповідача без подання заяви про перегляд заочного рішення?

Дайте правову оцінку діям суду апеляційної інстанції щодо висновку про повернення апеляційної скарги з посиланням на норми загального та спеціального законодавства.

2. В. подав до Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області позов до Акціонерного товариства «Прикарпаттягаз» про захист прав споживача природного газу. Рішенням Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 16 листопада 2022 року у задоволенні позовних вимог В. відмовлено.

Не погоджуючись із ухваленим рішенням В. 19 грудня 2022 року подав апеляційну скаргу із клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження, яка 22 грудня 2022 року з матеріалами справи надійшла до Івано-Франківського апеляційного суду. В апеляційній скарзі скаржник просить поновити строк на апеляційне оскарження, вказуючи, що оскаржуване рішення ухвалене за його відсутності, копію рішення отримано в електронному вигляді 17 листопада 2022 року. Також при вирішенні питання про поновлення строку просить врахувати загальновідомі характеристики воєнного часу, зокрема, масований ракетний обстріл 16 грудня 2022 року, що спричинило аварійне відключення енергомережі та Інтернету.

Чи поновить суд апеляційної інстанції строк на апеляційне оскарження?

Підготуйте проект ухвали суду апеляційної інстанції.

3. Рішенням Кіцманського районного суду Чернівецької області від 10 червня 2022 року задоволено позов К. до М., Г., Ф. про визнання права власності на спадкове майно. О. як особа, яка не брала участі у справі, подав апеляційну скаргу, зазначаючи, що він є власником земельної ділянки площею 1,2066 га, кадастровий номер №7322585000:01:001:0146, на яку рішенням Кіцманського районного суду Чернівецької області від 09 червня 2021 року визнано право власності за К. Разом із апеляційною скаргою О. подав клопотання про поновлення строку на оскарження рішення суду, в якому вказав, що він не брав участі у розгляді справи в суді першої інстанції, а його представник ознайомився з оскаржуваним рішенням 19 листопада 2022 року.

Чи має право О. та його представник подавати апеляційну скаргу?

Чи підлягає вказане клопотання задоволенню? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на норми ЦПК України та правові висновки Верховного Суду.

Який процесуальний документ ухвалить суд апеляційної інстанції за результатами розгляду клопотання про поновлення строку?

Правозастосовна практика та спеціалізована література:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України №12 від 24.10. 2008 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08#Text>

2. Де має бути підписана апеляційна/касаційна скарга? Ухвала ВП ВС від 11.09.2024 року у справі № 930/191/23 (провадження № 14-72цс24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122061994>.

3. Право на подання апеляційної скарги на заочне рішення суду. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 04.07. 2024 року у справі № 761/7879/22 (провадження № 61-5828св24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120207304>

4. Про поновлення строку на апеляційне оскарження за зверненням прокурора. Постанова Верховного Суду від 09.10.2024 р. у справі № 931/322/23 (провадження № 61-9052 св 24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122220867>

5. Городовенко В. Забезпечення права на апеляційний перегляд справи: конституційно-правовий аспект і міжнародні стандарти. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. Вип. 6. С. 85-97. URL: https://web.ccu.gov.ua/sites/default/files/gorodovenko_v._zabezpechennya_prava_na_apelyaciynuu_pereglyad_spravy-konstytuciyno-pravovyy_aspekt_i_mizhnarodni_standarty.pdf

6. Гусаров К.В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: дис... доктора юрид. наук: 12.00.03 /Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 431 с.

7. Заяць О.С. Забезпечення права на апеляційний та касаційний перегляд судових рішень у цивільних справах у контексті права на справедливий суд. *Приватне та публічне право*. 2019. № 2. С. 41-44.

8. Іліопол І.М. Апеляційне провадження в цивільному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 250 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/f9ca31bb-cab8-40a6-9e3d-6248d0a61759>

9. Іліопол І.М. Види апеляції в цивільному процесі. Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м.Одеса, 19 травня 2017 року) У 2-х т. Т.2 /відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гальветика», 2017. С. 696-698.

10. Іліопол І.М. Об'єкти апеляційного оскарження судових рішень. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 року) У 2-х т. Т. 2 /відп. ред. Г.О.Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С.619-624.

11. Іліопол І. М. Теоретичні аспекти визначення основних категорій апеляційного провадження у цивільному процесі України. *Дніпровський*

науковий часопис публічного управління, психології, права. Випуск 1. 2023.
URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/370/326>

12. Коротун В.М. Сутність поняття «апеляція» в контексті використання цієї категорії у процесуальних кодексах України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Серія ПРАВО. Випуск 59. Том 1. с. 154-157. URL: journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/921984.pdf

13. Нестеренко А.А. Апеляційний перегляд справи у новітньому форматі законодавства. *Право. Людина. Довкілля*. Vol. 11. № 4. 2020. С.88-94. URL: https://environmentalscience.com.ua/web/uploads/pdf/Law.Human.Environment_2020_Vol.%2011,%20No.%204_88-94.pdf

14. Цихоня Д. Ю. Оскарження судових рішень, ухвалених судами першої інстанції. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2015. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/84c66db0-8047-457a-be6b-8dd7cc77ca2e/content>

Тема № 3. Порядок відкриття апеляційного провадження та розгляду справ у суді апеляційної інстанції

Семінар – 2 год.

Апеляційне оскарження рішень судів покликано гарантувати їх законність та обґрунтованість.

Студенти повинні пам'ятати, що апеляційне провадження має ряд загальних істотних спільних ознак з іншими видами перегляду: 1) процесуальні відносини спрямовані для перевірки актів суду; 2) скасування чи зміна судових рішень може мати місце тільки у випадках, прямо передбачених в законі; 3) перевіряти судові рішення мають право тільки ті суди, які уповноважені на це законом; 4) при перевірці судових рішень можуть бути присутніми особи, які беруть участь у справі.

При вивченні теми студенти сконцентровують увагу на: 1) порядок відкриття апеляційного провадження; 2) підготовку апеляційної скарги до розгляду; 3) процесуальний порядок розгляду справ судом апеляційної інстанції.

Питання для обговорення

1. Відкриття апеляційного провадження.
 - 1.1. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги.
 - 1.2. Відмова у відкритті апеляційного провадження.
 - 1.3. Закриття апеляційного провадження.

2. Приєднання до апеляційної скарги. Доповнення, зміна апеляційної скарги або відкликання її чи відмова від неї.
3. Підготовка розгляду справ судом апеляційної інстанції.
4. Процесуальний порядок розгляду справ судом апеляційної інстанції. Строк розгляду апеляційної скарги.
5. Відмова позивача від позову та мирова угода сторін в апеляційному провадженні.

Контрольні питання:

1. Які підстави залишення апеляційної скарги без руху?
2. Які підстави для повернення апеляційної скарги?
3. Які суб'єкти наділені ЦПК правом на приєднання до апеляційної скарги? У який строк таке приєднання має відбутися?
4. Які підстави для закриття апеляційного провадження у справі?
5. Які особливості розгляду в апеляційному порядку окремих категорій справ?

Практичні завдання

1. К. звернулася до суду з позовом до М. про визнання договору довічного утримання недійсним, зазначаючи, що за станом здоров'я потребувала сторонньої допомоги, яку їй запропонував відповідач на тих умовах, що вона передасть йому належну їй на праві власності квартиру. Вона підписала договір, вважаючи, що підписала заповіт. Деякий час відповідач надавав допомогу, а потім припинив виконувати свої обов'язки.

Рішенням районного суду в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою суду апеляційної інстанції за апеляційною скаргою К. рішення суду скасовано і справу направлено на новий судовий розгляд з тих підстав, що суд неповно з'ясував обставини, пов'язані з наявністю чи відсутністю підстав для визнання угоди недійсною, а зазначені порушення перешкоджають апеляційному суду дослідити нові докази чи обставини, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

Чи має право суд апеляційної інстанції дослідити нові докази, обставини, які не були з'ясовані в районному суді, та в яких випадках він це може зробити?

Як поступити у разі, якщо нові обставини слід дослідити, однак особа в апеляційній скарзі відповідного клопотання не заявляла?

2. 1 березня 2020 року Богородчанський районний суд Івано-Франківської області ухвалив рішення у справі про визнання права власності на майно у порядку спадкування після померлої особи.

30 жовтня 2021 року особа, яка не брала участі в справі, подала апеляційну скаргу на це судові рішення, посилаючись на те, що вказаним судовим рішенням порушені її права та обов'язки як спадкоємця померлої особи.

Постановляючи 23 листопада 2021 року ухвалу про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою цієї особи, апеляційний суд, посилаючись на положення ст. 358 ЦПК України, виходив із того, що оскаржуваним рішенням місцевого суду права особи не порушено.

Особа, яка не брала участі в справі, не погодилася з таким висновком суду апеляційної інстанції та звернулася до Верховного Суду.

Чи були в аналізованій ситуації підстави для відмови у відкритті апеляційного провадження? Відповідь обґрунтуйте.

3. В. на забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором передав банку в іпотеку житловий будинок та земельну ділянку. Згодом банк уклав договір факторингу з ТОВ, після чого спірні об'єкти нерухомості були відчужені декілька разів. В. просив суд визнати протиправними і скасувати рішення нотаріуса про державну реєстрацію права власності на нерухоме майно та витребування майна з чужого незаконного володіння.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовних вимог. Суд апеляційної інстанції з урахуванням наданих відповідачем до апеляційного суду нових доказів, які є суттєвими для справи, змінив мотивувальну частину рішення суду.

В. звернувся до суду касаційної інстанції. У касаційній скарзі він посилався на те, що апеляційний суд безпідставно, не мотивувавши, прийняв на стадії апеляційного перегляду справи нові докази, які без поважних причин не були подані до суду першої інстанції, а саме копію вимоги про усунення порушень основного зобов'язання та копію висновків про оцінку будинку і земельної ділянки, додані відповідачем до відзиву на апеляційну скаргу.

Чи має право суд апеляційної інстанції, здійснюючи апеляційний розгляд справи, встановлювати нові обставини?

Хто і на якому етапі апеляційного провадження вирішує питання щодо поважності причин неподання доказів до суду першої інстанції?

Правозастосовна практика та спеціалізована література:

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «VOLOVIK v. UKRAINE» № 15123/03, § 45, ЄСПЛ, 06.12.2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_336#Text

2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Діденко проти України» (Заява № 5800/22) від 28.03.2024 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_j51#Text

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України №12 від 24.10.2008 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08#Text>

4. Постанова КЦС ВС від 09.10.2024 р. у справі №758/2750/23. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/122252980>

5. Постанова ВП ВС від 25.09.2024 р. у справі №490/9587/18 (провадження № 14-29цс24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122603347>

6. Постанова ВП ВС від 12.06.2024 р. у справі № 756/11081/20 (провадження № 14-25цс24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119776617>

7. Процесуальний закон не визначає такої підстави для повернення апеляційної скарги, як неповне відновлення судового провадження. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати КЦС від 23.05.2024 р. у справі № 2-о-29/11 (провадження № 61-8577св23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119367736>

8. Гусаров К. В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: дис... доктора юрид. наук: 12.00.03 /Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 431 с.

9. Менюк Д. О. Судова помилка як підстава для перегляду судових рішень у цивільних справах. *Юридична Україна*. 2020. № 3. С. 64-66.

10. Трач О. М. Пояснення в суді апеляційної інстанції. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2004. Випуск 40. С. 277-282.

Тема № 4. Правова природа касаційного провадження в цивільному процесі та право на касаційне оскарження

Семінар – 2 год.

Касаційне провадження у сучасному цивільному процесі становить собою постапеляційну форму перегляду судових рішень, зумовлену їх оскарженням сторонами, що здійснюється судом касаційної інстанції у встановленому законом порядку та строки.

Касаційний перегляд виступає самостійним елементом стадії касаційного провадження, тобто підстадією, яка характеризується власним специфічним змістом та межами, а також без шкоди для власного розуміння може ототожнюватися із суміжною категорією касаційного розгляду.

Питання для обговорення

1. Поняття, сутність та ознаки касаційного провадження.
2. Види касації.
3. Суб'єкти та об'єкти права касаційного оскарження.
4. Процесуальна форма, строки та порядок здійснення права касаційного оскарження.
5. Відкриття касаційного провадження: поняття, передумови, порядок, процесуальна форма.

Контрольні питання:

1. Які основні ознаки касаційного провадження?
2. Як саме формується колегія суддів для розгляду справи у судовому засіданні судом касаційної інстанції?

3. Що становить право касаційного оскарження?
4. Хто є суб'єктами права на касаційне оскарження?
5. Які підстави та порядок поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження?

Термінологічне завдання: касаційна скарга, касаційний перегляд, касаційне оскарження, касаційне провадження, Касаційний цивільний суд, сутність касаційного перегляду, склад касаційного суду, суд касаційної інстанції.

Практичні завдання

1. Акціонерне товариство відкритого типу «Юженергобуд» звернулося до суду із позовом до Р. про виселення її з кімнати гуртожитку в м. Южноукраїнка Миколаївської області, посилаючись на те, що вона вселилась туди самовільно, з порушенням установленого законом порядку.

Рішенням Южноукраїнського міського суду Миколаївської області позов було задоволено. Рішенням колегії суддів судової палати з цивільних справ апеляційного суду Миколаївської області зазначене рішення було скасовано й постановлено нове, яким у позові відмовлено.

Апеляційний суд Миколаївської області, скасовуючи рішення суду першої інстанції й ухвалюючи нове – про відмову в позові, виходив із того, що відповідачка проживала у спірній кімнаті з відома уповноваженого представника власника, постійно сплачувала за своє проживання, а тому висновок міського суду про її самовільне вселення не відповідає обставинам справи.

У касаційній скарзі позивач просив рішення колегії суддів судової палати апеляційного суду скасувати у зв'язку з порушенням норм матеріального та процесуального права.

Суд касаційної інстанції скаргу задовольнив, рішення колегії суддів судової палати з цивільних справ апеляційного суду Миколаївської області скасував, а рішення Южноукраїнського міського суду залишив у силі.

Чи законне рішення суду касаційної інстанції?

Який процесуально-правовий статус судді-доповідача та судової колегії по розгляду справи у касаційному порядку?

Правозастосовна практика та спеціалізована література:

1. Справа ЄСПЛ «Мельник проти України» (Заява N 23436/03), 28 березня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_037#Text

2. Ухвала суду першої інстанції про закриття провадження у справі, якщо вона постановлена у зв'язку із затвердженням мирової угоди, після її перегляду в апеляційному порядку підлягає касаційному оскарженню. Постанова ВП ВС від 27.11.2024 р. у справі № 185/8179/22 (провадження № 14-84цс24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123553003>.

3. Берназюк Я. Касаційний перегляд справи: виняток з правила чи обов'язкова гарантія доступу до правосуддя. URL:

- https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/21_05_2024_prezen_bernaziuk.pdf
4. Войтовський В.С. Касаційне оскарження у цивільному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017. 18 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/ca9/aref_Voytovskyu%20V.S..pdf
 5. Гулик А.Г. Касація в системі оптимального інстанційного перегляду судових рішень у цивільному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2020/3. С. 150-155.
 6. Гусаров К.В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: дис... доктора юрид. наук: 12.00.03 /Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 431 с.
 7. Заяць О.С. Забезпечення права на апеляційний та касаційний перегляд судових рішень у цивільних справах у контексті права на справедливий суд. *Приватне та публічне право*. 2019. № 2. С. 41-44.
 8. Луспеник Д. Застосування касаційних фільтрів має бути справедливим і зрозумілим. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1203326>
 6. Мінченко Р. Об'єкти касаційного оскарження в цивільному судочинстві за новою редакцією Цивільного процесуального кодексу України. URL: http://vjhr.sk/archive/2019_4/part_3/22.pdf.
 7. Нестеренко А. А. Ознаки, завдання та функції касаційного оскарження судового рішення. URL: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fnzlubp.org.ua%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fdownload%2F322%2F306&psig=AOvVaw2ovzjmlnpwwqr5mgFqX0BP&ust=1729779395476000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAQQn5wMahcKEwjAt_bE2KSJAxUAAAAAHQAAAAAQBA
 8. Помазанов А. Деякі аспекти сутності та змісту касаційного перегляду у цивільному процесі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12. С. 58-62. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/14.pdf>
 9. Попов О. І. Малозначність справи як процесуальний фільтр доступу до суду касаційної інстанції: окремі питання судової практики. *Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення: збірник наукових праць учасників Міжнародної науково-практичної конференції*. 23-24 листопада 2018 р., Київ, Україна. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14830/Popov_maloznachnist_spravy_yak_protseualnyi_filtr_dostupu.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
 10. Попов О. І. Перегляд судових рішень у цивільних справах Верховним Судом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7144/1/Popov_2014.pdf
 11. Угриновська О.І., Піняшко М.М. Новелізація цивільно-процесуального законодавства в частині касаційного перегляду: процесуальна панацея чи ілюзія? *Право.ua*. № 2. 2020. С.84-94. URL: http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/10/84-_Ugrynovska_Pinyashko.pdf

Тема № 5. Порядок розгляду справ у суді касаційної інстанції

Семінар – 2 год.

Питання для обговорення

1. Підготовка справи до касаційного розгляду. Попередній розгляд справи.
2. Процесуальний порядок розгляду справ судом касаційної інстанції. Строк розгляду касаційної скарги.
3. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції.
4. Підстави для передачі та порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду.
5. Порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи.
6. Відмова позивача від позову та укладення сторонами мирової угоди.

Контрольні питання:

1. Які процесуальні дії має вчинити суддя-доповідач під час прийняття касаційної скарги?
2. Який порядок розгляду справ судом касаційної інстанції?
3. Які правила цивільного судочинства, що поширюються на суд першої інстанції, не діють у суді касаційної інстанції?
4. Чи може суд касаційної інстанції вживати заходів щодо забезпечення доказів, позову на стадії касаційного провадження?
5. Чи поширюється положення ЦПК про зупинення провадження у справі на стадію касаційного розгляду справи?
6. Чи може суд касаційної інстанції зупинити виконання рішення суду? Якщо так, то який порядок такого зупинення?
7. Чи обмежений суд касаційної інстанції доводами касаційної скарги?
8. Які строки передбачені в ЦПК для розгляду справи судом касаційної інстанції?

Термінологічне завдання : стадія судового розгляду, мирова угода, касаційна інстанція

Практичні завдання

1. С. звернувся до суду з позовом до акціонерно-комерційного банку соціального розвитку “Укрсоцбанк” (АКБ), Вінницької обласної дирекції “Укрсоцбанк” (далі – Вінницька облдирекція) про стягнення суми, посилаючись на те, що в грудні 2019 р. та в березні 2020 р. уклав з Вінницькою облдирекцією строкові договори депозитних вкладів, проте з липня 2020 р. відповідач в односторонньому порядку змінив процентну ставку по вкладах, у зв'язку з чим йому були заподіяно матеріальні збитки.

Заперечуючи проти позову, АКБ та Вінницька облдирекція звернулися з зустрічним позовом до С. про визнання зазначених договорів недійсними, посилаючись на те, що їх вини в невиконанні зобов'язань, передбачених договорами, немає. Крім того, Вінницька облдирекція не наділена правом юридичної особи, а її директор не мав повноважень на укладання і підписання договорів. Відповідно до Положення про філії банку та їх персонал, а також Статуту акціонерно-комерційного банку соціального розвитку "Укрсоцбанк", мережа АКБ складається з центрального банку в м. Києві, дирекцій у місті Києві та в обласних центрах і відділень банку. Банк зі своїми установами є юридичною особою. Установи банку не є юридичними особами і здійснюють свою діяльність від імені банку в порядку, визначеному Положенням. Як впливає з п.31 Положення, філії банку без спеціального доручення в межах наданих їм повноважень можуть бути позивачем і відповідачем в суді, або третейському чи господарському суді й виступати в цих установах від імені банку та укладати угоди.

Рішенням Ленінського районного суду м. Вінниці від 9 червня 2021 р., залишеним без зміни ухвалою судової колегії в цивільних справах апеляційного суду Вінницької області, позов С. залишено без задоволення, а зустрічний позов АКБ та Вінницької облдирекції задоволений.

У касаційній скарзі С. просить ухвалені у справі рішення скасувати з підстав порушення судом норм матеріального права.

Чи можуть бути суб'єктами касаційного провадження структурні підрозділи юридичних осіб? Дайте характеристику суб'єктів права на касаційне оскарження.

Складіть ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження.

Науково-дослідницькі праці:

1. Берназюк Я. Касаційний перегляд справи: виняток з правила чи обов'язкова гарантія доступу до правосуддя. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/21_05_2024_prezen_bernaziuk.pdf

2. Войтовський В.С. Касаційне оскарження у цивільному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017. 18 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/ca9/aref_Voytovskyy%20V.S..pdf

3. Гусаров К. В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: дис... доктора юрид. наук: 12.00.03 /Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 431 с.

4. Помазанов А. В. Касаційний перегляд судових рішень у цивільному процесі України (дис. ... доктора філософії). Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ. Україна. 2019. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14525/1/Дисертація_Помазанов.pdf.

Тема № 6. Повноваження суду касаційної та апеляційної інстанцій

Семинар – 2 год.

Результатом діяльності суду апеляційної та касаційної інстанцій та оцінки його ефективності є правильне визначення висновку щодо законності (обґрунтованості) рішення суду першої інстанції, що оскаржується. Суд апеляційної інстанції здійснює судовий контроль по відношенню до місцевого суду. Виходячи з цього він має широке коло повноважень, які дозволяють запобігати порушенню законів та нормалізувати діяльність підконтрольних суб'єктів. Повноваження складаються не лише з прав апеляційного та касаційного суду. Повноваження судів контролюючих інстанцій необхідно трактувати ще як обов'язки з точки зору становища, що займають вищестоящі суди по відношенню до нижчих. Перші зобов'язані на підставі норм судоустрою та процесуальних положень перевіряти законність та обґрунтованість рішень судів першої інстанції та ухвалювати при цьому законні та обґрунтовані рішення.

Питання для обговорення

1. Повноваження суду апеляційної інстанції.
2. Порядок прийняття постанов/ухвал судом апеляційної інстанції.
3. Постанова суду апеляційної інстанції: зміст, форма, законна сила.
4. Повноваження суду касаційної інстанції.
5. Порядок прийняття постанов судом касаційної інстанції.
6. Постанова суду касаційної інстанції: зміст, форма, законна сила.

Контрольні питання:

1. Які повноваження суду апеляційної інстанції?
2. Чи може суд апеляційної інстанції досліджувати нові докази та встановлювати нові обставини? Якщо так, то за яких умов?
3. Чи може суд касаційної інстанції зупинити виконання рішення суду? Якщо так, то який порядок такого зупинення?
4. Чи обмежений суд касаційної інстанції доводами касаційної скарги?

Термінологічне завдання: законна сила, повноваження суду апеляційної інстанції, повноваження суду касаційної інстанції, форма рішення суду апеляційної інстанції, постанова Верховного Суду.

Практичні завдання

1. До суду апеляційної інстанції від Банку надійшла апеляційна скарга на рішення у справі про визнання поруки припиненою.

Апеляційний суд відкрив апеляційне провадження за скаргою Банку, а згодом його закрити, вказавши, що апеляційна скарга подана з пропуском строку

на її подання, а особа, яка звернулась до суду з апеляційною скаргою, не ставить питання про поновлення цього строку.

Банк звернувся до суду касаційної інстанції з касаційною скаргою на таку ухвалу.

Чи підлягає зазначена ухвала апеляційного суду касаційному оскарженню?

Чи правильно суд апеляційної інстанції у цій справі застосував норми статті 362 ЦПК України?

Яке рішення прийме за результатами перегляду касаційної скарги Банку КЦС ВС?

2. До суду надійшов позов агрофірми до ТОВ про визнання недійсним договору про надання права користування земельною ділянкою. Позов було задовольно. Відповідач звернувся з апеляційною скаргою, за якою було відкрито апеляційне провадження. Позивач надав відзив. Згодом відповідач відмовився від апеляційної скарги.

Позивач звернувся до суду апеляційної інстанції із заявою про стягнення з відповідача витрат на професійну правничу допомогу в розмірі 30 тис. грн. Апеляційний суд відмовив у задоволенні заяви, покликаючись на те, що в ЦПК України не передбачено можливості ухвалення додаткового судового рішення в разі постановлення ухвали про закриття апеляційного провадження. Позивач подав касаційну скаргу, в якій просив задовольнити його вимоги про відшкодування судових витрат, та акцентував на неоднаковому підході судів при вирішенні цього питання.

Яке рішення може бути прийняте Верховним Судом?

3. Рішенням Івано-Франківського міського суду від 19 грудня 2022 року було відмовлено у задоволенні позову ТОВ «Самшит» з посиланням на те, що обраний позивачем спосіб судового захисту є неефективним і не відновить його порушені права. Не погоджуючись із зазначеним рішенням суду, представник ТОВ «Самшит» 03 березня 2023 року подав до апеляційного суду апеляційну скаргу на рішення Івано-Франківського міського суду, в якій містилося прохання поновити строк на апеляційне оскарження судового рішення, скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалити нове про задоволення позовних вимог в повному обсязі. Клопотання про поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження мотивовано тим, що 19 грудня 2022 року суд першої інстанції оголосив вступну та резолютивну частини судового рішення, повний текст рішення суду йому не направлявся, а в ЄДРСР рішення Івано-Франківського міського суду від 19 грудня 2022 року було надіслано судом 02 лютого 2023 року та оприлюднено 06 лютого 2023 року, тому, на думку апелянта, причини пропуску строку на апеляційне оскарження судового рішення є поважними.

Ухвалою Івано-Франківського апеляційного суду від 08 березня 2023 року у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ТОВ «Самшит» відмовлено. Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що представник позивача був присутнім у судовому засіданні 19 грудня 2022 року та знав про винесення ухвали та рішення від 19 грудня 2022 року. При цьому, суд вказав,

що у рішенні від 19 грудня 2022 року (вступна та резолютивна частини) зазначено, що повне рішення буде складено 28 грудня 2022 року. Крім того, суд апеляційної інстанції зазначив, що 13 січня 2023 року представник ТОВ «Самшит» подав апеляційну скаргу на ухвалу від 19 грудня 2022 року, при цьому знавши і про прийняте рішення суду. Проте, на рішення суду позивач подав апеляційну скаргу тільки 03 березня 2023 року. Із заявою про видачу рішення представник позивача до суду не звертався. Доводи клопотання про поновлення строку на те, що повний текст судового рішення було надіслано судом до ЄДРСР тільки 02 лютого 2023 року, не є поважною причиною для поновлення такого строку.

У квітні 2023 року ТОВ «Самшит» звернулося до Верховного Суду із касаційною скаргою на ухвалу Івано-Франківського апеляційного суду від 8 березня 2023 року, у якій, посилаючись на порушення судом норм процесуального права, просить оскаржувану ухвалу апеляційного суду скасувати, справу направити до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

Яке рішення відповідно до норм ЦПК має прийняти Верховний Суд?

Наведіть правові висновки, викладені у постановах Верховного Суду, в аналогічних справах.

Правозастосовна практика та науково-дослідницькі праці:

1. Апеляційний суд уповноважений скасовувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі. Правова позиція Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 13.06. 2024 року у справі № 295/6959/22 (провадження № 61-4000св24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119872548>

2. Берназюк Я. Касаційний перегляд справи: виняток з правила чи обов'язкова гарантія доступу до правосуддя. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/21_05_2024_prezen_bernaziuk.pdf

3. Гусаров К. В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: дис... доктора юрид. наук: 12.00.03 / Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 431 с.

4. Помазанов А. В. Касаційний перегляд судових рішень у цивільному процесі України (дис. ... доктора філософії). Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ. Україна. 2019. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14525/1/Дисертація_Помазанов.pdf.

Тема № 7. Особливості апеляційного та касаційного оскарження в господарському процесі

Семінар – 2 год.

Апеляційне оскарження рішень господарських судів покликано гарантувати їх законність та обґрунтованість.

Студенти повинні пам'ятати, що апеляційне провадження має ряд загальних істотних спільних ознак з іншими видами перегляду: 1) процесуальні відносини спрямовані для перевірки актів господарського суду першої інстанції; 2) скасування чи зміна судових рішень може мати місце тільки у випадках, прямо передбачених в законі; 3) перевіряти судові рішення мають право тільки ті суди, які уповноважені на це законом; 4) при перевірці судових рішень можуть бути присутніми особи, які беруть участь у справі.

При вивченні теми студентам слід знати межі перегляду справи в апеляційній/касаційній інстанціях, їхні повноваження, підстави для скасування або зміни рішення (постанови).

Питання для обговорення:

1. Сутність і значення апеляційного та касаційного оскарження в господарському процесі.
2. Право апеляційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкт перегляду.
3. Строк, порядок подання, форма і зміст апеляційної скарги.
4. Розгляд справи в суді апеляційної інстанції. Повноваження суду апеляційної інстанції.
5. Особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження за клопотаннями Антимонопольного комітету України, територіального відділення Антимонопольного комітету України.
6. Право касаційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкт перегляду.
7. Строк, порядок подання, форма і зміст касаційної скарги.
8. Розгляд справи в суді касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції.

Термінологічне завдання: апеляційне провадження; апеляційні господарські суди; постанова апеляційного суду

Індивідуальне завдання :

Написання есе на тему: «Апеляція у господарському та цивільному процесі: спільні риси, відмінності, суперечності».

Практичні завдання

1. ПАТ «Промбуд» звернулося до господарського суду з позовом про стягнення з ТОВ «Будівельні технології» 100 тис. грн., що становить вартість будівельної техніки, яка була передана відповідачеві в оренду.

Рішенням від 11.06.2019 року в задоволенні позовних вимог було відмовлено.

ПАТ «Промбуд» оскаржило це рішення в апеляційному порядку. В апеляційній інстанції провадження було відкрито 05.07.2019 року і призначено до розгляду на 11.07.2019 рік. Зазначена ухвала направлена на адресу ТОВ «Будівельні технології» 07.07.2019 року простим листом без повідомлення, поступила на адресу ТОВ «Будівельні технології» тільки 11.07.2019 року, тобто в день, коли мав відбутися розгляд справи.

Суд апеляційної інстанції розглянув справу за скаргою ПАТ «Промбуд» і своєю постановою від 11.07.2019 року скасував рішення першої інстанції, ухваливши нове рішення, в якому позовні вимоги були задоволені.

Чи правильні дії суду апеляційної інстанції?

Чи можливо і в якому порядку виправити помилки, допущені судом апеляційної інстанції?

2. Рішенням господарського суду по першій інстанції задоволений позов про відшкодування збитків, заподіяних невчасною оплатою поставлених відповідачу нафтопродуктів. Суд апеляційної інстанції за скаргою відповідача рішення суду першої інстанції скасував і в задоволенні позову відмовив, вказавши в своїй ухвалі, що у суду першої інстанції були відсутні необхідні докази: позивач представив копії договорів поставки і актів прийому-передачі нафтопродуктів, не завіривши їх належним чином. Представлені позивачем в апеляційну інстанцію оригінали договорів та актів судом визнані додатковими доказами і не прийняті до розгляду.

Чи правомірні дії суду апеляційної інстанції?

Що слід розуміти під додатковими доказами?

Нормативні акти, матеріали судової практики, фахові публікації:

1. Господарський процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України № 2597-VIII від 18 жовтня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-1>

3. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 22.05.2024 р. Справа № 902/1076/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119367917>

4. Огляд за результатами аналізу судової практики та судової статистики постановлення ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.01.2022 до 30.06.2024 / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2024. 42 с.

URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KGS_uhv_vidm_2022_2024.pdf

5. Вербіцька М. Укладення мирових угод в апеляційному, касаційному провадженнях у господарському процесі та на стадії виконання судових рішень. *Актуальні проблеми правознавства*. № 1, June 2018. с. 124-129. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/264>.

6. Дрішлюк В.І. Інститут касаційного перегляду судових актів у господарському процесі за новими правилами. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. №6. С. 150-153. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/704197.pdf>

7. Дроботова Т. Актуальні питання застосування норм Господарського процесуального кодексу України за практикою Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/PREZ_Drobotova_2021_12_01.pdf

8. Іванів А., Галан М. Обмеження на касацію у справі про банкрутство в дії: виправдана міра чи порушення Конвенції? URL: <https://equity.law/press-center/publications/1216.html>

9. Подвірна О.В., Яковчук В.Я. Характеристика перегляду господарських справ в апеляційному порядку. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/01/13.pdf>

10. Сарнавський М. Ухвала як об'єкт апеляційного оскарження в господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 65-69.

11. Соловійов О. Стадії загального позовного провадження в господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №7. С. 104-108.

12. Уркевич В. Процесуальні фільтри касаційного оскарження судових рішень у господарських справах «Юридична газета». 2021. 16 березня. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/procesualni-filtri-kasaciynogo-oskarzhennya-sudovih-rishen-u-gospodarskih-spravah.html> або <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1092715/>

Тема № 8. Особливості апеляційного та касаційного оскарження в адміністративному процесі

Семінар – 2 год.

Перегляд судового рішення в адміністративній справі є однією із гарантій судового процесу і, що для судових рішень, ухвалених із неправильним застосуванням норм матеріального права або порушенням норм процесуального права, в адміністративному, як і в цивільному та господарському процесах, врегульовано механізм їх оскарження до вищестоящих інстанцій.

Найбільше повноважень для перегляду судових рішень є у випадку здійснення апеляційного перегляду судових рішень, адже суд апеляційної

інстанції може встановлювати нові фактичні обставини справи, а також досліджувати у певних випадках нові докази у справі.

Важливою гарантією доступу до правосуддя є можливість касаційного оскарження судових рішень, які набрали законної сили у встановлених законом випадках. Слід пам'ятати, що доступ до суду касаційної інстанції є суттєво обмеженим через прийняття «касаційних фільтрів», що передбачають необхідність чіткого викладення підстав касаційного перегляду судових рішень.

Питання для обговорення:

1. Сутність і значення апеляційного та касаційного оскарження в адміністративному судочинстві.
2. Право апеляційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкт перегляду.
3. Строк, порядок подання, форма і зміст апеляційної скарги.
4. Розгляд справи в суді апеляційної інстанції. Повноваження суду апеляційної інстанції.
5. Право касаційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкт перегляду.
6. Строк, порядок подання, форма і зміст касаційної скарги.
7. Розгляд справи в суді касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції.

Термінологічне завдання: перегляд судових рішень, адміністративне судочинство, апеляційний перегляд, касаційний перегляд.

Індивідуальне завдання:

Написання есе на тему: «Апеляція в адміністративному та цивільному процесах: спільні риси, відмінності, суперечності».

Практичні завдання

1. У грудні 2022 року представник позивача - адвокат звернувся до суду з позовом до ГУ ДПС про визнання протиправними і скасування податкових повідомлень-рішень. Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням відмовив у задоволенні позову. Судове рішення направлено в електронний кабінет представника позивача. Восьмий апеляційний адміністративний суд ухвалою визнав неповажними повідомлені скажником підстави пропуску строку на апеляційне оскарження рішення та залишив апеляційну скаргу без руху.

Позивач обґрунтував пропуск строку на апеляційне оскарження тим, що він не отримав рішення суду першої інстанції, а дізнався про нього з Єдиного державного реєстру судових рішень. Судом апеляційної інстанції за наслідком розгляду клопотання позивача відмовлено у відкритті апеляційного провадження. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що відлік процесуальних строків починається з моменту отримання представником копії

рішення, якщо судове рішення не було направлено стороні, а лише її представнику. Датою отримання копії оскарженого рішення суду першої інстанції стало 27 лютого 2023 року, тобто перший робочий день після того, як електронна копія рішення суду першої інстанції була доставлена представнику позивача.

Чи може позивач за умовами задачі оскаржити постанову суду апеляційної інстанції?

Чи правомірна постанова суду апеляційної інстанції?

Яке рішення, на Вашу думку, має прийняти суд касаційної інстанції?

2. Заступник керівника прокуратури в інтересах держави в особі Державної екологічної інспекції Центрального округу звернувся до суду з позовом, в якому просив визнати протиправною бездіяльність сільської ради, яка полягає у невжитті заходів щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ на земельній ділянці, розташованій в її адміністративних межах, та зобов'язати вжити заходів щодо їх ліквідації. Окружний адміністративний суд як суд першої інстанції ухвалою від 27 жовтня 2021 року позовну заяву повернув позивачу на підставі пункту 3 частини четвертої статті 169 КАС України. Апеляційний адміністративний суд ухвалою від 22 листопада 2021 року апеляційну скаргу заступника керівника прокуратури повернув заявнику. Суд виходив з того, що апеляційна скарга підписана особою, яка не мала на це відповідних повноважень, зокрема, за загальним правилом, повноваження щодо здійснення представництва регіональної прокуратури у відносинах з органами державної влади надані її керівнику і лише в разі відсутності останнього такі повноваження може виконувати перший заступник, а у разі відсутності першого заступника – один із заступників. Також зазначив, що заступник керівника прокуратури був уповноважений підписувати апеляційну скаргу відповідної обласної прокуратури лише у разі відсутності на дату її підписання і подання керівника обласної прокуратури та його першого заступника. Проте, доказів відсутності 15 листопада 2021 року керівника обласної прокуратури та його першого заступника апелянтом не надано.

Прокурор ініціював касаційне оскарження.

Дайте правову оцінку ситуації. Яке рішення, на Вашу думку, має прийняти суд касаційної інстанції?

Нормативні акти, правозастосовна практика, фахові публікації:

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

2. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 294, частини шостої статті 383 Кодексу адміністративного судочинства України (щодо рівноправності сторін під час судового контролю за виконанням судового рішення) від 01.03.2023 р. № 2-р(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-23>.

3. Апеляційна скарга надіслана фізичною особою на електронну поштову адресу суду, із використанням електронного цифрового підпису, є належним способом звернення. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 07.03.2024 р. по справі № 360/1050/22 (адміністративне провадження № К/990/43074/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117514477>

4. Постанова ВП ВС від 27.04.2023 р. у справі № 2-а-4658/09 (провадження № 11-147зва22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110850157>.

5. Постанова ВП ВС від 18.04. 2024 р. у справі № 2-6544/10 (провадження № 11-4зва24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118868395>.

6. Постанова ВП ВС від 25.04. 2024 р. у справі № 2а-10691/11/1270 (провадження № 11-149зва23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118689107>.

7. Булик І. Л., Шевченко Л. В., Мартиненко, Д. Б. Проблемні аспекти апеляційного провадження в адміністративному судочинстві. *Київський часопис права*, (2), 133-138. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/458>

8. Гавалешко П.С. Апеляція як самостійна стадія в сучасному адміністративному процесі: особливості реалізації прав людини на перегляд судового рішення. *Часопис Київського університету права*. 2021/2. С.138-141.

9. Коврах В. А. Особливості апеляційного оскарження адміністративних актів в адміністративному судочинстві. *ЮРИДИЧНА НАУКА*. № 10(100)/2019. С.189-194. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/280e3222-127a-4d43-8921-95d0f1a8ffcb/content>

10. Колеснікова М.В. Сутність та значення касаційного провадження в адміністративному судочинстві України. *Legal Science, Legislation and Law Enforcement: Traditions and New European Approches : International Scientific and Practical Conference, July 9–10, 2021 : conference proceedings*. Wloclawek : Baltija Publishing, 2021. С. 104-107.

11. Марченко О.О. Проблемні питання реалізації права на апеляційний перегляд адміністративної справи. *Юридичний науковий електронний журнал*. №10. 2023. С.389-393. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/93.pdf

12. Смокович М. Доктрина адміністративного права і процесу у практиці Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. *Право України*. 2021. № 10. С. 147-158.

13. Смокович М.І. Реалізація права на касаційне оскарження в адміністративному процесі як складова права на справедливий суд. *Напрямки реформування публічного та приватного права в Україні* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 26 березня 2021 року / редкол.: Т. О. Коломєць, О. Г. Бондар, Н. В. Верлос, Д. О. Єрмоленко, І. В. Пелех, Ю. В. Пирожкова; за заг. ред. Т. О. Коломєць. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С. 78-81.

14. Стафійчук К. В. Правова природа касаційного провадження в адміністративному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 317-319.

15. Ткачук Н.В. Систематизація чинників, що здійснюють вплив на допустимість касаційної скарги в адміністративному судочинстві. *Право і суспільство*. 2020. № 1-2. С. 95-101.

Тема № 9. Інститут апеляційного та касаційного провадження за кордоном

Семінар – 2 год.

Європейські стандарти здійснення правосуддя передбачають, що повинна існувати можливість контролю за будь-яким рішенням нижчестоячого суду («суд першої інстанції») з боку вищестоячого суду («суд другої інстанції»).

Якщо буде визнано доцільним передбачити виключення з цього принципу, то будь-які такі виключення мають бути засновані на законі і відповідати загальним принципам справедливості. Сторонам повинна надаватися інформація про їх право на оскарження і про те, яким чином це право здійснювати, зокрема, про строки, в які слід подавати скаргу.

Питання для обговорення

1. Інститут апеляційного та касаційного оскарження в США та Англії.
2. Інститут апеляційного та касаційного оскарження в ФРН та Франції.
3. Інститут апеляційного та касаційного оскарження в Польщі, Словаччині, Чехії.
4. Інститут апеляційного та касаційного оскарження в країнах СНД: Узбекистан, Казахстан, Молдова.

Термінологічне завдання: система апеляційних судів, апелянт, ревізія, окрема скарга, опротестування рішень

Методичні завдання

1. Скласти порівняльну таблицю систем апеляційного/касаційного проваджень у ФРН, США та Великобританії.
2. Схематично зобразити процедуру оскарження судового рішення в одній з країн ЄС.

Спеціалізована література:

1. Wrona-Kłoczko A. Odrębne postępowanie gospodarcze zniesione. URL: <http://www.prawo.egospodarka.pl/80309,Odrebnepostepowanie-gospodarcze-niesione,1,82,1.html>
2. Zdanikowski P. Likwidacja postępowania w sprawach gospodarczych: liberalizacja procedury cywilnej? URL:

<http://www.lawblog.pl/2011/09/17/likwidacja-postepowania-wsprawach-gospodarczych-liberalizacja-procedury-cywilnej/>

3. Апалькова І.М., Яніцька І.А. Зарубіжний досвід правового регламентування права апеляційного оскарження судових рішень у цивільному судочинстві. *Право і суспільство*. 2018. №4. С. 71-75. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/4_2018/part_1/15.pdf

4. Заварза Т. В. Порівняльний цивільний процес : навчально-методичний посібник / Т. В. Заварза, С. М. Бервено, Л. В. Новікова, К. М. Тоцька. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 156 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/201485713.pdf>

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять для студентів заочної форми навчання

Тема № 1. Правова природа апеляційного/касаційного провадження в цивільному процесі та реалізація права на апеляційне/касаційне оскарження

Семінар – 2 год.

У науці цивільного процесуального права історія зародження апеляційного оскарження є малодослідженою. При аналізі наукових праць та історичних джерел виникають певні проблемні моменти. Наприклад, немає єдності думки серед науковців щодо визначення історичного періоду появи інституту апеляційного оскарження.

Сьогодні в Україні триває активний процес здійснення судово-правової реформи, який, в цілому, відтворює процес інституалізації судової влади та правосуддя в державі. Головною метою зазначеного процесу є утворення дійсно незалежної судової влади, яка стане гарантом захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб. Оновлення в 2017 році процесуального законодавства стало передумовою вдосконалення судового захисту, приведення правосуддя в Україні до міжнародних стандартів та визначення подальшого напрямку судової реформи. В той же час, питання прогалин у праві (зокрема, щодо апеляційного та касаційного оскарження) не може бути зняте з порядку денного, адже передбачити законодавцем всі відносини, які потребують законодавчого регулювання об'єктивно не можливо.

Питання для обговорення

1. Зміст конституційного принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судового рішення.
2. Форма і зміст апеляційної скарги.
3. Порядок подачі апеляційної скарги.
4. Процесуальний порядок розгляду справ судом апеляційної інстанції.
5. Поняття та завдання касаційного провадження.
6. Форма та зміст касаційної скарги.
7. Порядок подання касаційної скарги.
8. Процесуальний порядок розгляду справ судом касаційної інстанції.

Практичне завдання

1. Районний суд задовольнив позов К. до М. про розірвання шлюбу. У рішенні суду зазначено, що причиною розпаду сім'ї є постійне зловживання відповідачем спиртними напоями, бійки та скандали, його неповажне ставлення до дружини.

В апеляційній скарзі М., не заперечуючи проти рішення суду щодо розірвання шлюбу, зазначив, що не згоден з мотивами, якими керувався суд при

ухваленні рішення, викладеними в його мотивувальній частині, оскільки ніяких доказів того, що він зловживає спиртними напоями та негативно поводить в сім'ї, у справі немає.

Суддя апеляційного суду відмовив у прийнятті апеляційної скарги, зазначивши, що К. фактично проти рішення суду не заперечує і по суті з ним згодний.

Чи правильно вчинив суддя? Якщо апеляційну скаргу слід розглянути, то в разі підтвердження доводів апеляційної скарги яке рішення повинен прийняти апеляційний суд: змінити рішення (як саме?) чи скасувати рішення з ухваленням нового рішення або з направленням справи на новий судовий розгляд?

2. В. подав до Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області позов до Акціонерного товариства «Прикарпаттягаз» про захист прав споживача природного газу. Рішенням Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 16 листопада 2022 року у задоволенні позовних вимог В. відмовлено.

Не погоджуючись із ухваленим рішенням В. 19 грудня 2022 року подав апеляційну скаргу із клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження, яка 22 грудня 2022 року з матеріалами справи надійшла до Івано-Франківського апеляційного суду. В апеляційній скарзі скаржник просить поновити строк на апеляційне оскарження, вказуючи, що оскаржуване рішення ухвалене за його відсутності, копію рішення отримано в електронному вигляді 17 листопада 2022 року. Також при вирішенні питання про поновлення строку просить врахувати загальновідомі характеристики воєнного часу, зокрема, масований ракетний обстріл 16 грудня 2022 року, що спричинило аварійне відключення енергомережі та Інтернету.

Чи поновить суд апеляційної інстанції строк на апеляційне оскарження? Підготуйте проект ухвали суду апеляційної інстанції.

3. Рішенням Кіцманського районного суду Чернівецької області від 10 червня 2022 року задоволено позов К. до М., Г., Ф. про визнання права власності на спадкове майно. О. як особа, яка не брала участі у справі, подав апеляційну скаргу, зазначаючи, що він є власником земельної ділянки площею 1,2066 га, кадастровий номер №7322585000:01:001:0146, на яку рішенням Кіцманського районного суду Чернівецької області від 09 червня 2021 року визнано право власності за К. Разом із апеляційною скаргою О. подав клопотання про поновлення строку на оскарження рішення суду, в якому вказав, що він не брав участі у розгляді справи в суді першої інстанції, а його представник ознайомився з оскаржуваним рішенням 19 листопада 2022 року.

Чи має право О. та його представник подавати апеляційну скаргу?

Чи підлягає вказане клопотання задоволенню? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на норми ЦПК України та правові висновки Верховного Суду.

Який конкретно суд апеляційної інстанції компетентний розглядати апеляційну скаргу? Який процесуальний документ ухвалить суд апеляційної інстанції за результатами розгляду клопотання про поновлення строку?

4. 1 березня 2020 року Богородчанський районний суд Івано-Франківської області ухвалив рішення у справі про визнання права власності на майно у порядку спадкування після померлої особи.

30 жовтня 2021 року особа, яка не брала участі в справі, подала апеляційну скаргу на це судове рішення, посилаючись на те, що вказаним судовим рішенням порушені її права та обов'язки як спадкоємця померлої особи.

Постановляючи 23 листопада 2021 року ухвалу про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою цієї особи, апеляційний суд, посилаючись на положення ст. 358 ЦПК України, виходив із того, що оскаржуваним рішенням місцевого суду права особи не порушено.

Особа, яка не брала участі в справі, не погодилася з таким висновком суду апеляційної інстанції та звернулася до Верховного Суду.

Чи були в аналізованій ситуації підстави для відмови у відкритті апеляційного провадження? Відповідь обґрунтуйте.

5. В. на забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором передав банку в іпотеку житловий будинок та земельну ділянку. Згодом банк уклав договір факторингу з ТОВ, після чого спірні об'єкти нерухомості були відчужені декілька разів. В.Коваленко просив суд визнати протиправними і скасувати рішення нотаріуса про державну реєстрацію права власності на нерухоме майно та витребування майна з чужого незаконного володіння.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовних вимог. Суд апеляційної інстанції з урахуванням наданих відповідачем до апеляційного суду нових доказів, які є суттєвими для справи, змінив мотивувальну частину рішення суду.

В. звернувся до суду касаційної інстанції. У касаційній скарзі позивач посилався на те, що апеляційний суд безпідставно, не мотивувавши, прийняв на стадії апеляційного перегляду справи нові докази, які без поважних причин не були подані до суду першої інстанції, а саме копію вимоги про усунення порушень основного зобов'язання та копію висновків про оцінку будинку і земельної ділянки, додані відповідачем до відзиву на апеляційну скаргу.

Чи має право суд апеляційної інстанції, здійснюючи апеляційний розгляд справи, встановлювати нові обставини?

Хто і на якому етапі апеляційного провадження вирішує питання щодо поважності причин неподання доказів до суду першої інстанції?

Дайте правову оцінку ситуації.

Правозастосовна практика та спеціалізована література:

1. Рішення Конституційного Суду України від 08.07.2010 року № 18-рп/2010 у справі за конституційним зверненням громадянина Слободянюка Івана Івановича щодо офіційного тлумачення положення пункту 12 частини 1 статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини 3 статті 129 Конституції України // Офіційний вісник України. 2010. № 54. С. 155.

2. Гудима М.М. Принцип забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення як конституційна засада українського судочинства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. Випуск 84: частина 1. С. 253-259. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/39.pdf>
3. Ємельянова І. Апеляційний і касаційний перегляд судових рішень в цивільному судочинстві: теоретичні та практичні аспекти. *Право України*. 2004. № 2. С. 16–21.
4. Заяць О.С. Забезпечення права на апеляційний та касаційний перегляд судових рішень у цивільних справах у контексті права на справедливий суд. *Приватне та публічне право*. 2019. № 2. С. 41-44.
5. Іліопол І.М. Історико-правовий аспект виникнення та розвитку інституту апеляції в цивільному процесі інституту. *Юридичний вісник*. 2016. №4. С. 124 -128.
6. Іліопол І.М. Забезпечення конституційного права на апеляційне оскарження судових рішень у цивільному процесі України. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 144-148.
7. Карнаух Т.М. Реформування інституту перегляду судових рішень у цивільних справах. *Наукові записки НаУКМА*. 2011. Том 116. С. 77-81. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1ff67839-c262-44a4-89b3-d4dcc016a731/content>
8. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: Монографія. К.: Атіка, 2004. 288 с.
9. Кубишкіна А.О. Історико-правовий аспект виникнення та розвитку апеляційного оскарження судових рішень в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету*. 2015. № 5. С. 30–33. URL: http://lsej.org.ua/5_2015/7.pdf
10. Менюк Д.О. Історія становлення та розвитку інституту перегляду судових рішень у цивільному процесі України. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 233-238.
11. Миколенко О.М., Добровольська Н.В. Право особи на перегляд справи та оскарження судового рішення: поняття та особливості правового регулювання. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2020. № 4 (70). С.182-187. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/32.pdf
12. Олійник Ю.В. Порядок розгляду справ у Львівському апеляційному суді (1919–1939 рр.). *Часопис Київського університету права*. 2020/2. С.77-83.
13. Руденко М.В. Питання апеляційного та касаційного провадження за новим процесуальним законодавством України. *Законодавство України: Науково-практичний коментар*. № 2. 2010. С. 120-121.
14. Чернушенко Є. А. Апеляційне оскарження в цивільному процесі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2004. 22 с.

Тема № 2. Повноваження суду касаційної та апеляційної інстанцій

Семинар – 2 год.

Результатом діяльності суду апеляційної та касаційної інстанцій та оцінки його ефективності є правильне визначення висновку щодо законності (обґрунтованості) рішення суду першої інстанції, що оскаржується. Суд апеляційної інстанції здійснює судовий контроль по відношенню до місцевого суду. Виходячи з цього він має широке коло повноважень, які дозволяють запобігати порушенню законів й інших актів та нормалізувати діяльність підконтрольних суб'єктів. Повноваження складаються не лише з прав апеляційного та касаційного суду. Повноваження судів контролюючих інстанцій необхідно трактувати ще як обов'язки з точки зору положення, що займають вищестоящі суди по відношенню до нижчих. Перші зобов'язані на підставі норм судоустрою та процесуальних перевіряти законність та обґрунтованість рішень судів першої інстанції та ухвалювати при цьому законні та обґрунтовані рішення.

Питання для обговорення

1. Повноваження суду апеляційної інстанції.
2. Порядок прийняття постанов/ухвал судом апеляційної інстанції.
3. Постанова суду апеляційної інстанції: зміст, форма, законна сила.
4. Повноваження суду касаційної інстанції.
5. Порядок прийняття постанов судом касаційної інстанції.
6. Постанова суду касаційної інстанції: зміст, форма, законна сила.

Практичні завдання

1. До суду апеляційної інстанції від Банку надійшла апеляційна скарга на рішення у справі про визнання поруки припиненою.

Апеляційний суд відкрив апеляційне провадження за скаргою Банку, а згодом його закрити, вказавши, що апеляційна скарга подана з пропуском строку на її подання, а особа, яка звернулась до суду з апеляційною скаргою, не ставить питання про поновлення цього строку.

Банк звернувся до суду касаційної інстанції з касаційною скаргою на таку ухвалу.

Чи підлягає зазначена ухвала апеляційного суду касаційному оскарженню?

Чи правильно суд апеляційної інстанції у цій справі застосував норми статті 362 ЦПК України?

Яке рішення прийме за результатами перегляду касаційної скарги Банку КЦС ВС?

2. До суду надійшов позов агрофірми до ТОВ про визнання недійсним договору про надання права користування земельною ділянкою. Позов було

задовольно. Відповідач звернувся з апеляційною скаргою, за якою було відкрито апеляційне провадження. Позивач надав відзив. Згодом відповідач відмовився від апеляційної скарги.

Позивач звернувся до суду апеляційної інстанції із заявою про стягнення з відповідача витрат на професійну правничу допомогу в розмірі 30 тис. грн. Апеляційний суд відмовив у задоволенні заяви, покликаючись на те, що в ЦПК України не передбачено можливості ухвалення додаткового судового рішення в разі постановлення ухвали про закриття апеляційного провадження. Позивач подав касаційну скаргу, в якій просив задовольнити його вимоги про відшкодування судових витрат, та акцентував на неоднаковому підході судів при вирішенні цього питання.

Яке рішення може бути прийняте Верховним Судом?

3. Рішенням Івано-Франківського міського суду від 19 грудня 2022 року було відмовлено у задоволенні позову ТОВ «Самшит» з посиланням на те, що обраний позивачем спосіб судового захисту є неефективним і не відновить його порушені права. Не погоджуючись із зазначеним рішенням суду, представник ТОВ «Самшит» 03 березня 2023 року подав до апеляційного суду апеляційну скаргу на рішення Івано-Франківського міського суду, в якій містилося прохання поновити строк на апеляційне оскарження судового рішення, скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалити нове про задоволення позовних вимог в повному обсязі. Клопотання про поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження мотивовано тим, що 19 грудня 2022 року суд першої інстанції оголосив вступну та резолютивну частини судового рішення, повний текст рішення суду йому не направлявся, а в ЄДРСР рішення Івано-Франківського міського суду від 19 грудня 2022 року було надіслано судом 02 лютого 2023 року та оприлюднено 06 лютого 2023 року, тому, на думку апелянта, причини пропуску строку на апеляційне оскарження судового рішення є поважними.

Ухвалою Івано-Франківського апеляційного суду від 08 березня 2023 року у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ТОВ «Самшит» відмовлено. Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що представник позивача був присутнім у судовому засіданні 19 грудня 2022 року та знав про винесення ухвали та рішення від 19 грудня 2022 року. При цьому, суд вказав, що у рішенні від 19 грудня 2022 року (вступна та резолютивна частини) зазначено, що повне рішення буде складено 28 грудня 2022 року. Крім того, суд апеляційної інстанції зазначив, що 13 січня 2023 року представник ТОВ «Самшит» подав апеляційну скаргу на ухвалу від 19 грудня 2022 року, при цьому знавши і про прийняте рішення суду. Проте, на рішення суду позивач подав апеляційну скаргу тільки 03 березня 2023 року. Із заявою про видачу рішення представник позивача до суду не звертався. Доводи клопотання про поновлення строку на те, що повний текст судового рішення було надіслано судом до ЄДРСР тільки 02 лютого 2023 року, не є поважною причиною для поновлення такого строку.

У квітні 2023 року ТОВ «Самшит» звернулося до Верховного Суду із касаційною скаргою на ухвалу Івано-Франківського апеляційного суду від 8

березня 2023 року, в якій, посилаючись на порушення судом норм процесуального права, просить оскаржувану ухвалу апеляційного суду скасувати, справу направити до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

Яке рішення відповідно до норм ЦПК має прийняти Верховний Суд?

Наведіть правові висновки, викладені у постановках Верховного Суду, в аналогічних справах.

Спеціалізована література:

1. Берназюк Я. Касаційний перегляд справи: виняток з правила чи обов'язкова гарантія доступу до правосуддя. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_present/21_05_2024_prezen_bernaziuk.pdf

2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навчальний посібник. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 344 с.

3. Гусаров К. В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: дис... доктора юрид. наук: 12.00.03 /Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 431 с.

4. Помазанов А. В. Касаційний перегляд судових рішень у цивільному процесі України (дис. ... доктора філософії). Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ. Україна. 2019. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14525/1/Дисертація_Помазанов.pdf.